

בס"ד
פר' עקב
גיליון ש"ט
שנה ז'
מנחם אב תשפ"ה

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

יארצייט המו' לרשכבה"ג מרנא הקה"י זצוק"ל: בנו רבינו מביא העתקת שמועתו בקונטרס הזכרונות מהחזו"א

ההערות לוקטו ונערכו מהערות הן זכרון

אורך אתרוג משלים לשיעור כביצה

כ' אאמו"ר ז"ל בשעורין של תורה (אות כ"ה) ששמע בשם מרן דאורך האתרוג משלים לרוחב לשיעור כביצה (דלא כשד"ח דיני לולב ס"י ס"ו בשם בני"צ).

פרשת זכור לנשים

אין נשים חייבות לשמוע פרשת זכור (דלא כתשו' בנין ציון החדשות ח"ב ס"י ח"). ואמר אאמו"ר ז"ל בשמו ראי' לזה, נדפס בכתבי קה"י החדשים מגילה ס"י קע"ח, דאם נשים חייבות גם עבד חייב, ולמה הוצרך ר"א לשחרר עבדו כמש"כ הרא"ש בפ"ז דברכות ס"י כ'. ועיי' רמ"א בס"י תר"צ ס"י ח". ועיי' מנהגו בפ' זכור לעיל ס"י י"ח אות י"א.

צמר גפן לא מהודק בחזקה אינו חציצה

אשה שיש לה כאב באוזן ואסור לה שיבא מים, יכולה ליתן צמר גפן באזן ספוג בשמן, ולא תהדק בחזקה, באופן שאם הי' כל היום במקוה הי' נכנס בסופו מים לאזנו, אע"ג שעכשיו לא יכנס המים, לא הי' חציצה (אאמו"ר ז"ל משמו. וכ"ה בחזו"א יו"ד ס"י צ"ד סוף סק"ח).

לתת יד לאשה בצעירים אביזרייהו דג"ע

י"א בשמו שנתנית יד לאשה בצעירים הוא בגדר אביזרייהו דג"ע (רמ"ג. ועיי' סנהדרין ע"ה א' וכו' אאמו"ר ז"ל בשמו בקריינא דאגרתא ח"א ס"י קס"ב).

בהוצאה החדשה נדפס מכתב זה בח"ב ס"י תכג. ובגדר האיסור כתב בקריינא דאגרתא (שם), שהוא מטעם קריבה לעריות, להרמב"ם איסורו מהתורה ולהרמב"ם מדרבנן. וכיון שאיסורו מטעם אביזרייהו דג"ע, כתב בקריינא דאגרתא (שם) בשם החזו"א שהוא ביהרג ואל יעבור.

ואף באשה פנויה, כתב בקריינא דאגרתא (שם) שנוהג איסור זה, שגם בה יש חומר ערוה משום שהיא נדה. ואף בפנויה טהורה, כתב בקריינא דאגרתא (שם) שאסור ליתן לה יד מטעם הרהור, ואין מי שיכול לומר שאין הדבר גורם לו הרהור.

לימוד מוסר באבילות

אאמו"ר ז"ל הי' רגיל ללמוד כל יום רבע שעה מוסר, והתיר לו מרן ללמוד גם בימי אבלו (וצ"ע מה הטעם). (כ' נכדי רמ"ד נ"י, זה מבואר במאירי מו"ק כ"א ב"י שמוותו, ומ"מ כתב שם דביום ראשון ראוי ליזהר).

ז"ל המאירי שם: 'ויראה לי שלא נאסרו דברי תורה לאבל אלא דרך לימוד וגירסא, אבל לעיין בספרים המעוררים לבו של אדם לתשובה לא נאסר, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן, ומכאן יראה שנהנו הכל בכך. וביום ראשון מיהא ראוי להיזהר מכל וכל.

וכן כתב בשדי חמד (אסיפת דינים מערכת אבלות אות כ"ה) בשם אחרונים, שרשאי ללמוד בספרי מוסר המעוררים לתשובה, וכתב שם בטעם הדבר, משום שמידת הדין מתוחה עליו, והשעה צריכה לכך.

התרת תרומה

כשמתירין תרומה אומרים אוי"ס תרומה (אאמו"ר ז"ל בשמו. וה"ה מעשר ע"י ד"א פ"ד מתרומות צה"ל אות תע"א). דהיינו אין כאן תרומה.

ספר שחתום עליו חותמת של ביהמ"ד

קנה ספר מא' ומצא עליו חותמת של בית מדרש, מותר להשתמש בו, ואצ"ל לחשוש שהוא גנוב (אאמו"ר ז"ל בשמו, שכמה פעמים ילד מחתים בלי לשאול. ואין זה ראי' כלל).

והוסיף הקהלות יעקב טעם לזה (ארחות רבנו שם עמ' רפו), שיתכן שהגבאים מכרו את הספר לאותו אדם שקנה ממנו.

לשנות לנוסח אשכנז אחר שאבות אבותיו שינו

אאמו"ר ז"ל שמע בשם מרן שא' מבני החסידים שאלו אם מותר לשנות לנוסח אשכנז, והשיבו כיון שאבות אבותיו שינו מאשכנז לספרד שלא כדין, יכול לחזור למנהג אשכנז (ועיי' מ"ב ס"י ס"ח סק"ד).

והאם רשאי להישאר במנהג ספרד, אמר רבינו (דעת נוטה ח"ב הע' 23) שלא אמר החזו"א שחייב לשנות מנהגו ולחזור למנהג אבותיו הראשון, אלא שרשאי לעשות כן, אבל רשאי גם להישאר במה שנהגו אבותיו לאחד ששינו המנהג. והוסיף (מכתבים, בת"י), שלא אמר החזו"א האם עדיף לשנות ולחזור ולמנהג אשכנז או עדיף להישאר במנהגו הראשון.

והקהלות יעקב אמר בשם החזו"א (תולדות יעקב עמ' ש') שלא היה מייצג לשנות לנוסח אבותיו הראשון. משום שקשה להתרגל לכך, ויוצא ידי חובה גם אם יתפלל כפי מנהגו הנוכחי, ומ"מ את בניו יתכן שעדיף להרגיל מלכתחילה שיתפללו בנוסח אשכנז. וכן נהג רבינו עצמו, שאע"פ שאביו התפלל נוסח ספרד, מ"מ הוא התפלל בנוסח אשכנז (ארחות רבנו ה"א עמ' ע).

לחתוך עמוד פסול ולהחליפו בעמוד אחר

אאמו"ר ז"ל אמר שפ"א התיר לו בשעת הדחק לחתוך עמוד א' פסול מס"ת ולשום במקומו עמוד אחר (ולא הצריכו שיוציא שלשה, משום שה' שעה"ד). הטעם שהוצרך להחליף העמוד, ביאר רבינו (ארחות רבנו שם עמ' רכג) שנפסל הס"ת באופן שאי אפשר היה לתקנו.

פת כיסנין בסעודת שבת

אאמו"ר ז"ל כ' בקה"י ברכות ס"י כ"ה שאם אכל בשבת בבקר פת כיסנין ובירך ברכה אחרונה ואח"כ אכל סעודת שבת ושכח רצה בבהמ"ז, לא יחזור, כיון שיש פוסקים שיוצאין סעודת שבת בפת כיסנין. וא"ל אאמו"ר ז"ל שמרן הסכים לזה.

וכן העיד ר"א הורביץ (נ"י) [ז"ל] בשמו, שאם אכל בבקר מזונות והזכיר של שבת בעל המחי', ואח"כ כשאוכל סעודת הבקר שכח רצה, לא יחזור (אמנם ד' המ"ב נראה דאין יוצאין יד"ח סעודת שבת אלא בפת, עיי' ס"י ער"ד ס"ד וסק"ט).

לא להכריז לפני תפילת לחש מוריד הטל

אמר לא להכריז לפני תפילת לחש מוריד הטל, וכן בש"ת (אאמו"ר ז"ל בשמו, ועיי' ד"מ או"ח ס"י קי"ז סק"א. ושמענו הטעם, שאחר שהכריזו אין כאן מקום לתפילת טל וגשם, ודלא כדמשמע במ"ב ס"י קי"ד סק"ג.

וכן משמע בשבלי הלקט ובאגור סוף ה' סוכות, שאלו שאין מכרייזין אומרים בחזרת הש"ץ לברכה ולא לקללה כו'. ועיי' רא"ש פ"ק דתענית ס"י ב' בשם רב עמרם גאון וכו' פ' הכריזו בביהכ"נ שלו, אבל זה הי' שלא מדעתו).

מקובלני מבית אבא: מתוך ראיון שנערך עם רבינו לזכרו של אביו הגדול – מוסף ש"ק י.ג. עקב תשס"ה

הנהגתו של מרן הסטייפלער בענין רפואות היתה כלשון הרמב"ן - "מה לרופאים בבית ראיא ד" ...

גם ברפואות, לפעמים, כשאכן היו צריכים - אמר ללכת לרופאים. הוא עצמו בדרך כלל לא רצה רופאים, והתבטא שאינם יודעים מאומה. אין בענין זה כלל גמור, ויש בזה יוצא מן הכלל. יש לפעמים שהם כן יודעים לרפואות, וצריך לשמוע להם. הרפואות הפשוטות כמו אנטיביוטיקה, הוא היה אומר לקחת.

בהנהגתו היו מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל ומרן הסטייפלר זצוק"ל היו קשורים זה בזה. אע"פ שבטבעיהם היו שונים והנהגותיהם הפרטיות לא היו שוות, הוא סמך עליו בהכל ...

אבא אמר כמה פעמים שמגיע לרב שך ישר כח, על שהוא פוטר אותו בכל הדברים מעולו של הציבור.

בכל אופן היו מערכות צבוריות בהם התערב באופן אישי ומעשי, כגון במלחמה כנגד פא"י וכיוצא בזה ...

היו דברים שהתערב כיון שסבר שהוא צריך לכך, והיו דברים שסבר שלא צריך.

במכתביו היה רבינו הסטייפלער נפשו מדריך כל אחד למסור נפשו לתלמוד תורה, אך במכתבים אחרים עודד אחרים להיות מרביץ תורה ... הכל לפי הענין. יש כאלו שמצליחים ללמוד לרבים או להיות ראש ישיבה ויש שמצליחים ללמוד לבד. אבא עצמו היה כל ימיו ראש ישיבה ואמר שעורים, אבל לי הוא הורה רק ללמוד, לא להיות ראש ישיבה. הוא לא רצה שאטול משרה, שום דבר - רק ללמוד. החזון איש גם היה בכך - שלא לקח שום משרה.

אם כן, האם מה שמרן הסטייפלער כן שימש כראש ישיבה, מבחינתו, היה זה מחמת אילוצים שונים?

לא, לא. מה שהיה ראש ישיבה היה כדי לזכות את הרבים! כך הוא גם אמר לי על כל הספרים שהדפיס, שזה על מנת ללמד תורה לרבים. על הזכות שיש לאדם שלומדים בספריו התבטא פעם כי מחבר ספר שזכה שמעיינים בספריו, אם קורה לו ביטול תורה - ואחרים לומדים תורה בספריו - הדבר מועיל לו עצמו, וזה ממעט מהביטול תורה שלו.

ואת "חיי עולם" האם חיבר כמענה לבעיות התקופה? הוא חיברו בשביל השואלים. כששמע שאלותיהם - הוציא לצורך כך ספר מיוחד.

רבינו הסטייפלער היה ספון בד' אמותיו היאך היה בקי כל כך רבינו הסטייפלער היה ספון בד' אמותיו היאך היה בקי כל כך בנפתולי החיים וייעץ בכל הענינים, גם בבעיות הנפש וכדומה.

"זו סגולה של התורה" !!!

בדבר מה שהקפיד מרן הקה"י לבל ישמשו אותו והיה עושה הכל לבדו, וכך נהגו הרבה מגדולי ישראל. האם יש בזה סיבה של מתדבק במידותיו של הקב"ה או סתם נזהר שלא להיות תלוי באחרים ולהיות חייב להם, ושמה זו הנהגה של בין אדם לחבירו או מידת ענוה?

ידוע, שאבא נהג באופן. מופלא שלא רצה שישמשוהו כלל וכלל, והשתדל לעשות כל דבר לבדו, ואף לעת זקנותו. ואם עשו דבר מה למענו אפילו אחד מהקרובים אליו הוא השתדל מאד לגמול לו בחזרה, ולעשות לו באותו הדבר.

וכך מצינו בכל גדולי ישראל שנהגו הנהגה זו, ולא רק גדולים, אלא גם הזקנים והזקנות מדור העבר מאד הקפידו לנהוג בהנהגה זו. ידוע שד' ברא את האדם באופן שיעשה כל דבר בעצמו, זוהי צורת האדם בבריאתו.

הרי בסוף ימיו כבר לא יכול היה לעשות כל צרכו לבדו.

פעם שמעתי שהגה"צ רבי בן ציון ברוך זצ"ל נפגע ברגלו בפגזים שנפלו בירושלים, והיה מוגבל בתנועותיו, ואמר שעתה הוא מבין פשט נוסף בברכה שאומרים בכל יום שעשה לי כל צרכי, שפירושו הוא: שעשה לי שאני יכול בעצמי לעשות יכל צרכי. הוסיף אבא ע"כ, נודע לי פשט זה רק לאחרונה, ואפשר שאם הייתי יודע זאת מאז והייתי מכוין על כך כל יום בתפילה, לא הייתי מגיע למצב שאיני יכול לעשות ילי בעצמי יכל צרכי.

האיצטלא דרבנן שמרן הסטייפלער לא לבש, ואדרבה, התעטף בבגדים פשוטים - האם זו הייתה הנהגה מצד ענוה או שמא הנהגה בדרך נובהרדוק - שם למד תורה בימי עלומיו.

נכון שלא לבש בגד של רב, אבל היה לבוש כתלמיד חכמים.

אבל בכל זאת התנהג בפשטות רבה. למשל את הקפוטע הישנה לא חידש במשך שנים רבות רבות ולבש בגדים פחיתים ...

הוא התנהג בפשטות ...

היה לו מקל של כסף, שרבי מנשה קליין נתן לו כמתנה, והוא לא נגע להשתמש בזה מעולם. המקל מונח אצלי עד היום.

יש הגורסים כי עניות רבה היתה מנת חלקו, אבל יש אומרים שזו הייתה פשוט הנהגה של הסתפקות במועט.

בזמנים ובתקופות הראשונות, העניות בבית היתה כל כך גדולה עד שהיה צורך לרדת לחדר האוכל של הישיבה - וללקט אוכל לבני הבית. אבל אח"כ נהיה קצת יותר בהרחבה ... אבל אז, לא היו צריכים הרבה! לא היה צורך בהרבה! ...

האם ההנהגות שלו באורחות חייו היתה כשיטת נובהרדוק, או כיון שהיה שקוע בתורה - לא היה צריך לכל עניני העולם.

אבא סיפר הרבה על נובהרדוק, אבל זה לא היה שייך להנהגה שלו.

היה מי שאמר שכיון שמרן הסטייפלער היה גיבור בגופו - לכן גם היה לו כח להתמיד בלימוד יותר מאחרים ...

בזמן האחרון הוא היה חלש עד כדי שלא היה לו כח אפילו ללכת להתפלל בבית הכנסת, אבל חולשה גדולה זו היתה רק בשנים האחרונות. תמיד, ככל שיכל הוא למד!

מרן הסטייפלער היה תמה ומתבטא בענוה - "למה ילדים רודפים אחרי ברחוב"? ואף שאל פעם "וכי אני כמשועשע שרצים אחרי? ". וכי לא ידע שהוא גדול הדור?

לא! הוא לא החזיק את עצמו כגדול הדור. אבא לא החזיק מעצמו.

אבל בכל אופן הוא הנהיג את הדור

כן, אבל מעצמו הוא לא החזיק - בכלל לא! את שאלותיו בהלכה - בזמן האחרון היה שולח לרבי גדליה נדל זצ"ל - שהוא זה שיפסק. לאחר ששמע את דבריו, לפעמים קיבל את דבריו, ולפעמים יכל לחלוק ולא להכריע כדבריו. אבל לשאול - הוא שלח אליו.

בענין ספרי "קהילות יעקב": היו גדולי ישראל שביקשו ונטלו הסכמות לספריהם והיו שלא עשו כן. מרן הסטייפלער לא לקח הסכמות ל"קהילות יעקב", כמו מרן החזו"א בספריו שלא לקח הסכמות ...

לספרו הראשון "שערי תבונה" יש הסכמות, גם מרבי מנחם זעמבא. איך הגיע לבקש הסכמה ממנו? היה זה כאשר מישוהו הבטיח לו סכום כסף להדפיס ספרו ולבסוף לא נתן לו - והוא נשאר בעל חוב, לכן היה צריך להתאמץ ולמכור את הספר כדי למחוק את חובותיו. הוא נסע לוורשא ושם קיבל מכתב מרבי מנחם זעמבא.

סיפרו לי שהוא הדפיס את המכתב על דף ואת הדף הכניס בנפרד בראש הספר. היתה לו גם הסכמה מרבי חיים עוזר. היו לו ג' הסכמות, מצאנו אותם אח"כ בין כתביו. ובכללות, כיון שלא כתב דבריו להלכה, הוא סבר שאין הוא צריך הסכמה לספרו.

בענין גוף כתיבת חידושי התורה - שמענו שמרן החזו"א היה מתרכז ואח"כ כותב ברצף בלי מחיקות, ומאידך גיסא מרן הסטייפלער, הירבה לכתוב ולמחוק, שוב ושוב.

נכון. אבא היה כותב, מוחק וכותב, הרבה פעמים - כדי שייצא ברור. הוא היה מסביר את יגיעתו בכך שאם דבר לא כתוב ברור וקל לעיון - האנשים לא מעיינים בזה. אצל מרן החזון איש זה לא היה כך. באמת כמעט אף פעם שלא כתב פעמיים.

ממשיכים להתחזק בתורה, תפילה, ומעשים טובים

לרפואת זקן ראשי הישיבות מרן הגאון רבי שמואל בן איטה עטיל קמינצקי שליט"א נשיא מועצת גדולי התורה בארה"ב

ברכת מזל טוב להגאון רבי אברהם מאיר הכהן קפלן שליט"א מח"ס לשיח באמרתך ומרבני המכון, לרגל הולדת הנכד בן לבנו הרב שמואל.

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" בקול ובכתב - קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

הגיליון מובא מידי שבוע במסגרת חוברת אוצר הפרשה, גליונות מרביתו זעק"ל ושליוט"א ניתן לקבלו במייל - a169258235@gmail.com

נא טלו שותפות ביזיוי הרבים - לתרומות והנצחות לזכות ולע"נ ניתן לפנות למייל אוצר הפרשה, וכן במספר - 055-760-0055